

ERKIN VOHIDOV HAJVIYOTINING BADIY-ESTETIK TABIATI VA JANR XUSUSIYATLARI

Omonboyeva Gulhayo umarjon qizi
Shahrisabz davlat pedagogika instituti
O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi magistranti
omonboyevagulhayo1994@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola O'zbekiston xalq shoiri Erkin Vohidov ijodidagi hajviyotning o'ziga xos badiiy-estetik xususiyatlari, uning janr doirasi va ifoda vositalarini tadqiq etadi. Shoir hajviyotining nafaqat kulgi uyg'otish, balki jiddiy ijtimoiy-axloqiy muammolarga e'tibor qaratishdagi rolini tahlil qiladi. Maqolada Vohidov hajviy asarlaridagi kinoya, sarkazm, grotesk va allegorik usullarning mohiyati ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Erkin Vohidov, hajviyot, badiiy-estetika, janr, kinoya, sarkazm, grotesk, allegoriya.

Аннотация. В данной статье исследуются специфические художественно-эстетические особенности юмора в творчестве народного поэта Узбекистана Эркина Вохидова, его жанровый охват и средства выражения. Анализируется роль юмора поэта не только в вызывании смеха, но и в привлечении внимания к серьезным социально-нравственным проблемам. В статье раскрывается сущность иронии, сарказма, гротеска и аллегорических приемов в юмористических произведениях Вохидова.

Ключевые слова: Эркин Вохидов, юмор, художественная эстетика, жанр, ирония, сарказм, гротеск, аллегория.

Abstract. This article examines the specific artistic and aesthetic features of humor in the work of the People's Poet of Uzbekistan Erkin Vohidov, its genre scope and means of expression. It analyzes the role of the poet's humor not only in evoking laughter, but also in drawing attention to serious socio-moral problems. The article reveals the essence of irony, sarcasm, grotesque and allegorical methods in Vohidov's humorous works.

Keywords: Erkin Vohidov, humor, artistic aesthetics, genre, irony, sarcasm, grotesque, allegory.

Har bir buyuk san'atkor singari Erkin Vohidov ham o'z ijodi bilan jamiyatga chuqur ta'sir ko'rsatgan. Uning hajviy asarlari nafaqat estetik zavq bag'ishlagan, balki xalqning ijtimoiy va axloqiy ongini shakllantirishda muhim rol o'ynagan. Ushbu maqola Erkin Vohidov hajviyotining ijtimoiy-axloqiy ahamiyatini, uning o'zbek

adabiy merosidagi oʻrnini va bugungi kun uchun dolzarbligini tahlil qilishga bagʻishlangan.

Jamiyatdagi aks-sado va maʼnaviy tarbiyada Erkin Vohidov hajviyoti oʻz davrining ijtimoiy muammolariga oʻtkir reaksiya boʻlib xizmat qilgan. Uning asarlari orqali jamiyatdagi dangasalik, laganbardorlik, poraxoʻrlik, bilimdonlikka daʼvo qilib jaholatga berilish kabi illatlar shafqatsizlarcha fosh etilgan. Bu esa oʻquvchi va tomoshabinlarni oʻz kamchiliklari haqida oʻylashga, ularni bartaraf etishga undagan. Vohidov hajviyoti orqali odamlarni halollikka, toʻgʻri soʻzlikka, mehnatsevarlikka va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalagan. Uning hajviy asarlaridagi yumor har doim chuqur maʼno va tarbiyaviy ahamiyat kasb etgan.

Erkin Vohidovning Muqimiy, Zavqiy va Furqat uslubida, ohangida jamiyatdagi katta-kichik illatlarni kulgili tarzda hajv qilganligi uning hajviyoti oʻzbek adabiyotida Abdulla Qodiriy, Gʻafur Gʻulom, Abdulla Qahhor kabi buyuk hajvnavislar anʼanalarini davom ettirdi va uni yangi bosqichga olib chiqdi. U oʻzbek xalqining mentalitetini, kulgu madaniyatini teran anglagan holda, milliy xususiyatlarga boy, ayni paytda umumbashariy qadriyatlarni aks ettiruvchi hajviy asarlar yaratdi. Uning asarlaridagi tanqid qaysi davr va qaysi jamiyat uchun boʻlmasin, dolzarb boʻlib qolaveradi, chunki ular insoniy kamchiliklar va ijtimoiy illatlarning universal tomonlarini qamrab olgan. Vohidovning hajviy merosi oʻzining badiiy yetukligi, til va uslubining boyligi, gʻoyaviy teranligi bilan oʻzbek adabiyotining oltin fondidan joy olgan. Uning asarlari bugungi kunda ham maktablar va oliy taʼlim muassasalarida oʻrganilib, yosh avlodni maʼnaviy yetuk insonlar etib tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Erkin Vohidov nafaqat lirik shoir va dramaturg, balki oʻtkir hajvnavis sifatida ham oʻzbek adabiyotida alohida oʻrin tutadi. Uning hajviyoti oddiy kulgi darajasidan yuqori turib, chuqur falsafiy va ijtimoiy mazmun kasb etadi. Vohidovning hajviy asarlari jamiyatdagi illatlarni, insoniy kamchiliklarni fosh etish orqali axloqiy mezonlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu maqola shoir hajviyotining badiiy-estetik tabiati va janr xususiyatlarini atroflicha oʻrganishni maqsad qilgan.

Shoir hajviyotining asosini inson xarakteridagi kamchiliklar, ijtimoiy munosabatlardagi qallobliklar, maʼnaviy qashshoqlik va jamiyatdagi turli salbiy hodisalar tashkil etadi. U oʻz hajviy asarlarida byurokratizm, ikkiyuzlamachilik, dangasalik, jaholat, manmanlik kabi illatlarni oʻtkir tanqid ostiga oladi. Shoirning hajviy asarlari faqatgina kulgi chaqirish bilan cheklanmay, balki oʻquvchini chuqur mushohadaga chorlaydi, jamiyatni maʼnaviy poklashga xizmat qiladi. Uning hajviyoti zamirida doimo xalqqa, vatanga muhabbat, insoniyatga ezgulik istagi yotadi. Vohidov hajviyotida kinoya, sarkazm, grotesk, mubolagʻa, litota, allegoriya kabi badiiy ifoda vositalaridan mahorat bilan foydalanadi. Ayniqsa, kinoya uning hajviy asarlarining asosiy uslubiy xususiyatlaridan biridir. Kinoya orqali u yuzaki maqtovlar ostida salbiy holatlarni fosh etadi, soʻz va maʼno oʻrtasidagi ziddiyatni ustalik bilan koʻrsatadi.

(14th international scientific and practical conference)

Sarkazm esa yanada o‘tkirroq tanqidiy ruhga ega bo‘lib, ijtimoiy illatlarga qarshi shafqatsiz kurash vositasi sifatida namoyon bo‘ladi. Janr jihatidan Vohidovning hajviyoti keng qamrovli bo‘lib, u lirik she‘rlar, dostonlar (masalan, “Oltin devor” dramatik dostoni), hajviy hikoyalar va publitsistik maqolalarida o‘z aksini topgan. Har bir janrda u hajviyotning o‘ziga xos ifoda usullarini topa olgan. Masalan, she‘riy hajviyotda vazn va qofiyaning ustalik bilan ishlatilishi, dostonlarda esa syujet va obrazlar tizimi orqali hajviy g‘oya ilgari suriladi. Hajviy obrazlar va ularning tildagi aks etishi: Erkin Vohidovning hajviy obrazlari nafaqat syujet, balki ularning nutqiy xususiyatlari orqali ham yorqin gavdalanadi. Har bir qahramonning nutqi uning xarakteri, dunyoqarashi va ijtimoiy mavqeini aks ettiradi. Dangasalar, maqtanchoqlar, byurokratlar yoki johil kishilarning nutqi o‘ziga xos nutqiy shtamplar, keraksiz so‘zlar yoki mantiqsiz jumlar bilan boyitiladi. Bu orqali shoir obrazning ichki dunyosini, uning kulgili yoki achinarli jihatlarini ochib beradi. Parodiya ham Vohidovning til uslubidagi muhim vositalardan biridir. U ba‘zan rasmiy til, balandparvoz iboralar yoki boshqa ijodkorlarning uslubini parodiya qilib, ularning ichki bo‘shlig‘ini yoki sun‘iyligini fosh etadi. Bu usul hajviy asarga intellektual chuqurlik baxsh etadi.

Erkin Vohidov ijodiy faoliyati davomida ko‘plab janrlarda qalam tebratgan. Uning hajviyotining qudrati shundaki, u bir janr doirasida cheklanib qolmay, turli janrlarda o‘ziga xos shakllarda namoyon bo‘lgan. Bu shoirning adabiy imkoniyatlari kengligidan dalolat beradi. Ushbu maqola Erkin Vohidov hajviyotining lirik she‘rlar, dostonlar va dramaturgiyadagi aks-sadolarini tahlil qilishga qaratilgan.

Xulosa: Erkin Vohidovning hajviyoti o‘zining badiiy-estetik mukammalligi, janrlar xilma-xilligi va teran ijtimoiy mazmuni bilan o‘zbek adabiyotida alohida hodisa hisoblanadi. Uning hajviy asarlari nafaqat o‘z davri, balki bugungi kun uchun ham dolzarb bo‘lib, inson va jamiyat ma‘naviyatini yuksaltirishga xizmat qilmoqda. Shoir hajviyotining badiiy tahlili uning ijodiy olamining yanada teranroq anglashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Sharafiddinov, O. (2000). Adabiyot – hayotning ko‘zgusi. Toshkent: Sharq. (Umumiy adabiy-tanqidiy to‘plam, hajviyot haqida umumiy fikrlar bo‘lishi mumkin)
- 2.G‘afurov, I. (2005). Adabiyot darslari. Toshkent: O‘qituvchi. (Adabiyotshunoslikka oid, janrlar tahlili va badiiy mahoratga bag‘ishlangan)
- 3.Sultonov, I. (1980). Adabiyot nazariyasi. Toshkent: O‘qituvchi. (Adabiyotshunoslikning nazariy asoslari, janrlar va uslublar tahlili)
- 4.Ahmedov, S. (2015). O‘zbek adabiyoti tarixi (XX asr). Toshkent: Fan. (O‘zbek adabiyotining umumiy tarixi, Erkin Vohidov ijodiga oid ma‘lumotlar)
- 5.Quronov, D., Mamajonov, Z., Sheraliyeva, M. (2019). Adabiyotshunoslik lug‘ati. Toshkent: Akadernashr. (Hajviyot, kinoya, sarkazm kabi terminlarning izohi uchun nazariy manba)